

Bouwsporen (2)

Bouwsporen zijn gegevens in of aan een gebouw die de bouwhistoricus handvaten biedt om materialen en constructies te dateren en daarmee ook de bouwgeschiedenis te reconstrueren. Het is echter niet alleen de bouwhistoricus die met bouwhistorisch onderzoek bouwsporen aantreft. Wie goed naar gebouwen kijkt, kan tal van bouwsporen vinden. Sporen die iets verraden over de ontwikkelingsgeschiedenis van het gebouw.

Het vorige bouwspoor 'vertelde' ons iets over een verdwenen vensterindeling. Deze tweede aflevering vertelt niet wat verdwenen is, maar 'verraadt' de tijd waarin het is aangebracht.

Baksteen [1]

Wellicht dat u wel eens gegeten hebt in Indiaas restaurant Sinsi. Aan de Vlietskant 21. Waarschijnlijk had u toen meer aandacht voor het eten dat u op uw bord kreeg, dan voor de bakstenen in de gevels. Logisch, maar er zijn ook mensen die wat dat betreft een wat afwijkend gedrag vertonen ... (zoals ondergetekende).

In de gevel van restaurant Sinsi, ziet u een bijzonder toegepaste soort baksteen. Een zogenaamde nageruwde steen, zie afbeelding 1. Dit type baksteen is een strengperssteen die, voordat deze gebakken wordt, nog een keer wordt natgemaakt en met een rubberen roller nabewerkt. Door de zuiging tussen de steen en de rubberen roller ontstaan kleine 'kleirillen'. Daarna werden de stenen te drogen gelegd op een rek met metaaldraden. Vaak kun je de afdrukken van deze metaaldraden goed zien op deze stenen.

Wanneer werden deze nageruwde stenen toegepast? Door verschillende innovaties van de bakovens werd zowel het bakproces als het vormproces sterk verbeterd. Men was in de tweede helft van de 19de-eeuw in staat om steeds betere en steeds strakkere stenen te bakken, zoals: strengpersstenen, nageperste stenen en verblendstenen die veel zijn toegepast in de Jugendstil, een architectuurstroming tussen 1880 – 1914 waarin de bouw-, schilder- en beeldhouwkunst een eenheid vormen. Ook was men in staat om op grote schaal profielstenen te maken die veel zijn toegepast in neogotische bouwwerken, zie afbeelding 2. In de neogotiek wordt teruggegrepen op de gotische vormentaal in een periode van ca. 1830 – 1910.

Als reactie op het gladde en strakke bouwen deed rond 1920 het Expressionisme zijn intrede. In deze architectuurstroming vormt de baksteen niet meer het constructieve element, maar een stenen bekleding van het gebouw. In de Amsterdamse Schoolstijl werden de gevels als het ware als een kleed om en op de gebouwen gedrapeerd. Het gevolg van deze ontwikkeling is dat bakstenen speels en in grote variëteit wordt toegepast. Men ging bewust opnieuw handvormstenen toepassen, weliswaar machinaal, maar minder strak. In deze tijd komen ook de nageruwde stenen op de markt.

Met het bovenstaande in het achterhoofd kan sowieso gezegd worden dat de gevel van restaurant Sinsi relatief jong is en vermoedelijk voor een oudere kern staat. De gevel is te dateren omstreeks 1925.

Dus de volgende keer dat u bij Sinsi eet, niet alleen letten op het eten in uw bord...

Afbeelding 1: gevelfragment van restaurant

profielstenen.

Afbeelding 2: gevelfragment van het voor-

Opnamedatum: 22.10.2010.

Sinsi waarop in detail de nageruwde bakstenen malige hoofdpostkantoor in Arnhem. Dit zichtbaar zijn. pand is een voorbeeld van een neogotisch

gebouw uit 1890 waarvan de architectuur

bepaald wordt door de toepassing van

gladde stenen en

Oproep

U wordt uitgedaagd om in uw (naaste) omgeving of zelfs in uw eigen woning op zoek te gaan naar bakstenen met nageruwd oppervlak en de gevonden 'bakstenen' te mailen.

Is er iemand die met (beeld)materiaal kan aantonen hoe de gevel van het huidige restaurant Sinsi voor 1925 er uit gezien heeft?

Aanbevolen literatuur

Stenvert, Ronald en Tussenbroek, Gabri van (eindred.) *Inleiding in de bouwhistorie. Opmeten en onderzoeken van oude gebouwen (90-104)*. 2e druk, maart 2009. Uitgeverij Matrijs, Utrecht.

W.G. van Reenen | willard@wgvanreenen.nl

Verenigingsorgaan 30, jaargang 1 / februari 2011